

PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL PORTRAIT OF PRIMARY SCHOOL ORPHANS

Summary

out the psychological and pedagogical characteristic of orphan children and primary school children deprived of parental guardianship is carried in the article. A number of personal features of children of this category development are defined.

Key words: orphan children, primary school age, the characteristic, socialization, development, a person

УДК 37.015

О. М. Ващенко

ВПРОВАДЖЕННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРІГАЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНИЙ ПРОЦЕС ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

У статті розглянуто суть здоров'язберігальних технологій та їх впровадження у навчально-виховний процес початкової школи. Вказується на те, що навчальний процес у початкових класах містить чималу кількість навчального матеріалу щодо здоров'я людини, його формування, збереження та зміцнення. У результаті дослідження автором доведено, що впровадження в навчально-виховний процес здоров'язберігальних технологій сприяє значному зниженню фізичного та психологічного навантаження на учнів, систематичній релаксації нервової системи, підвищенню ефективності навчально-виховного процесу початкової школи.

Ключові слова: здоров'язберігальні технології, навчально-виховний процес, початкова школа.

Постановка проблеми. В умовах соціально-економічних перетворень в Україні загострюються протиріччя між потребою суспільства в активних, здорових людях і значним погіршенням здоров'я дітей. Саме тому проблема збереження здоров'я школярів і навчання їх здоровому способу життя становить особливий інтерес для педагогічної науки і практики.

Учені і громадськість світової спільноти визначають, що основною з глобальних проблем сьогодення є проблема збереження здоров'я підрастаючого покоління як основного з чинників майбутнього благополуччя держави. У Національній доктрині розвитку освіти, вказано, що пріоритетним завданням системи освіти є виховання в дусі відповідального ставлення до власного здоров'я та здоров'я оточуючих як до найважливішої індивідуальної і суспільної цінності. З огляду на вищезазначене актуальною є проблема впровадження у навчально-виховний процес початкової школи здоров'язберігальних педагогічних технологій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій показав, що науковці, педагоги та лікарі наголошують сьогодні на важливості не тільки підготувати дитину до самостійного життя, виховати її морально та фізично здоровою, але й навчити її бути здоровою, сприяти формуванню в неї усвідомлюваної потреби у здоров'ї як необхідної умови майбутньої успішності і добробуту в житті.

Проблема збереження, зміцнення та відтворення здоров'я особистості розглядається з тих чи інших наукових позицій у працях філософів, медиків, психологів, соціологів (М. Амосов, Г. Апанасенко, Г. Борисов, Т. Сущенко та ін.). Концептуальні основи здоров'язберігаючого виховання закладені у працях К. Бондаревської, О. Дубогай, З. Малькової, Н. Полетаєвої, Л. Татарнікової.

Значний внесок у розробку та впровадження у практику діяльності освітнього закладу системи оздоровчого виховання дітей і молоді здійснили видатні українські педагоги А. Макаренко та В. Сухомлинський.

Основним завданням сучасної школи стає виховання компетентної особистості, яка не тільки володіє знаннями, а й уміє застосовувати їх у житті, діяти адекватно у відповідних ситуаціях, адаптуватися до складних соціальних умов, долати життєві труднощі, підтримувати своє здоров'я на належному рівні, протистояти негативним впливам. З огляду на це особливого значення набуває спрямоване формування у дітей умінь і навичок здорового способу життя.

Мета статті – розглянути суть здоров'язберігальних технологій та їх впровадження у навчально-виховний процес початкової школи.

Виклад основного матеріалу. Здоров'ю людини належить одне з найважливіших місць у системі людських цінностей і пріоритетів. Здоров'я визначається як процес збереження й розвитку психічних і фізіологічних функцій людини, оптимальної працездатності та соціальної активності за максимальної тривалості життя.

Всеохоплююча вагомість і актуальність зазначеної проблеми викликала необхідність ґрунтовних досліджень феномена здоров'я людини та його складників, пошуку шляхів позитивного впливу на нього.

Сучасний стан здоров'яформувальної освіти й виховання суспільства дозволяє виявити явне протиріччя між позитивними установками та реальним рівнем оздоровчого виховання особистості.

Соціальна важливість і необхідність вирішення проблем зміцнення здоров'я учнів початкових класів у процесі навчання й виховання впливає зі стратегії здоров'язберігального навчання. Розкриваючи її, необхідно розглянути суть такого поняття, як здоров'язберігальні технології.

Здоров'язберігальна технологія, на думку В. Д. Сонькіна, – це умови навчання дитини в школі (відсутність стресу, адекватність вимог, адекватність методик навчання і виховання); раціональна організація навчального процесу (у відповідності з віковими, статевими, індивідуальними особливостями і гігієнічними вимогами); відповідність учбового і фізичного навантаження віковим можливостям дитини; необхідний, достатній і раціонально організований руховий режим [5, с. 43]. Під здоров'язберігальною освітньою технологією О. В. Петров розуміє систему, що створює максимально можливі умови для збереження, зміцнення і розвитку духовного, емоційного, інтелектуального, особового і фізичного здоров'я всіх суб'єктів освіти (учнів, педагогів і ін.) [2, с. 37–39].

До цієї системи належать: використання медичних даних моніторингу стану здоров'я учнів з власними спостереженнями в процесі реалізації освітньої технології, її корекція; облік особливостей вікового розвитку школярів і розробка освітньої стратегії для учнів даної вікової групи; створення сприятливого емоційно-психологічного клімату в процесі реалізації технології; використання різноманітних видів здоров'язберігальної діяльності учнів, спрямованих на збереження і підвищення резервів здоров'я, працездатності.

Поняття "здоров'язберігальні технології" об'єднує в собі всі напрями діяльності загальноосвітнього закладу щодо формування, збереження та зміцнення здоров'я учнів.

Таким чином, під здоров'язберігальними технологіями сучасні вчені пропонують розуміти: сприятливі умови навчання дитини в школі (відсутність стресових ситуацій, адекватність вимог, методик навчання та виховання); оптимальну організацію навчального процесу (відповідно до вікових, статевих, індивідуальних особливостей та гігієнічних норм); повноцінний та раціонально організований руховий режим.

Основними компонентами здоров'язберігальної технології виступають: аксіологічний, що виявляється в усвідомленні учнів вищої цінності свого здоров'я, переконаності в необхідності вести здоровий спосіб життя, який дозволяє якнайповніше здійснити намічені цілі, використати свої розумові і фізичні можливості; гносеологічний, пов'язаний з придбанням необхідних для процесу здоров'язбереження знань і вмінь, пізнанням себе, своїх потенційних здібностей і можливостей, інтересом до питань власного здоров'я, до вивчення літератури з даного питання, різних методик щодо оздоровлення і зміцнення організму; здоров'язберігальний, що містить у собі систему цінностей і установок, які формують систему гігієнічних навичок і умінь, необхідних для нормального функціонування організму, а також систему вправ, направлених на вдосконалення навичок і умінь по догляду як за самим собою, так і навколишнім середовищем; емоційно-вольовий, який включає прояв психологічних механізмів – емоційних і вольових. Необхідною умовою збереження здоров'я є позитивні емоції; переживання, завдяки яким у людини закріплюється бажання вести здоровий спосіб життя, спрямований на формування досвіду взаємостосунків особи і суспільства; екологічний, такий, що враховує те, що людина як біологічний вид існує в природному середовищі, яке забезпечує людську особу певними біологічними, економічними і виробничими ресурсами, формує її фізичне здоров'я і духовний розвиток; фізкультурно-оздоровчий компонент припускає оволодіння способами діяльності, направленими на підвищення рухової активності, попередження гіподинамії і спрямований на засвоєння особистісно-важливих життєвих якостей, які підвищують загальну працездатність, а також навичок особистої і суспільної гігієни.

Наведені вище компоненти здоров'язберігальної технології дозволяють перейти до розгляду її функціональних складових. Найчастіше під функціями здоров'язберігальної технології розуміють такі, як: формувальна (здійснюється на основі біологічних і соціальних закономірностей становлення особистості, основою формування якої постають спадкові якості, що обумовлюють індивідуальні фізичні і психічні властивості); інформативно-комунікативна (забезпечує трансляцію досвіду ведення здорового способу життя, спадкоємність традицій, ціннісних орієнтацій, які формують дбайливе ставлення до індивідуального здоров'я, цінності людського життя); діагностична (полягає в моніторингу розвитку учнів на основі прогностичного контролю, що дозволяє порівняти зусилля і спрямованість дій педагога відповідно до природних можливостей дитини, забезпечує інструментальний вивірений аналіз передумов і чинників перспективного розвитку педагогічного процесу, індивідуальне проходження освітнього маршруту кожною дитиною); адаптивна (передбачає виховання у учнів спрямованості, здоровий спосіб життя, оптимізувати стан власного організму і підвищити стійкість стресогенним чинникам природного і соціального середовища); рефлексивна (полягає в переосмисленні попереднього особистого досвіду, в збереженні і примноженні здоров'я, що дозволяє порівняти реально досягнуті результати з перспективами; інтеграційна, що об'єднує народний досвід, різні наукові концепції і системи виховання, направляючи їх по шляху збереження здоров'я підрастаючого покоління [3; 4].

Аналіз класифікацій існуючих здоров'язберігальних технологій дає можливість виокремити такі їх типи [1]:

– здоров'язберігальні – технології, що створюють безпечні умови для перебування, навчання та праці в школі та ті, що вирішують завдання раціональної організації виховного процесу (з урахуванням вікових, статевих, індивідуальних особливостей та гігієнічних норм), відповідність навчального та фізичного навантажень можливостям дитини;

– оздоровчі – технології, спрямовані на вирішення завдань зміцнення фізичного здоров'я учнів, підвищення потенціалу (ресурсів) здоров'я: фізична підготовка, фізіотерапія, ароматерапія, загартування, гімнастика, масаж, фітотерапія, музична терапія;

– технології навчання здоров'ю – гігієнічне навчання, формування життєвих навичок (керування емоціями, вирішення конфліктів тощо), профілактика травматизму та зловживання психоактивними речовинами, статеве виховання. Ці технології реалізуються завдяки включенню відповідних тем до предметів загально-навчального циклу, введення до варіативної частини навчального плану нових предметів, організації факультативного навчання та додаткової освіти;

– виховання культури здоров'я – виховання в учнів особистісних якостей, які сприяють збереженню та зміцненню здоров'я, формуванню уявлень про здоров'я як цінність, посиленню мотивації на ведення здорового способу життя, підвищенню відповідальності за особисте здоров'я, здоров'я родини.

Слід зазначити, що впровадження здоров'язберігальних освітніх технологій пов'язано з використанням медичних (медико-гігієнічних, фізкультурно-оздоровчих, лікувально-оздоровчих), соціально-адаптованих, екологічних здоров'язберігаючих технологій та технологій забезпечення безпеки життєдіяльності.

Метою здоров'язберігальних навчально-виховних технологій у початковій школі є забезпечення учням в умовах навчання і виховання можливість збереження здоров'я під час навчання, сформувані необхідні знання, вміння не освітнього характеру, але й здорового способу життя, навчити використовувати отримані знання в повсякденному житті.

Завдання здоров'язберігальних освітніх технологій: освітнє – спрямована на формування стійких мотивів виховання і самовиховання, оводіння знаннями, уміннями і навичками; виховне – формування моральної свідомості і поведінки, творчого відношення до самовиховання, естетичного і емоційного розвитку особистості; оздоровче – зміцнення фізичного здоров'я і профілактика захворювань, сприяння фізичному розвитку, зниження негативного впливу підвищених навантажень на психіку учнів, що зумовлене режимом навчання; прикладні завдання – спрямовані на формування знань, умінь і навичок, необхідних для забезпечення безпечної життєдіяльності під час самостійних ігор, фізкультурних занять, перебувань на природі і у побуті.

Основна мета впровадження в навчально-виховний процес ефективних педагогічних технологій полягає в зниженні фізичного та психологічного навантаження на учнів, в систематичній релаксації нервової системи, підвищенні ефективності навчально-виховного процесу.

Навчальний процес у початкових класах містить чималу кількість навчального матеріалу щодо здоров'я людини, його формування, збереження та зміцнення. Насамперед, теми, що сприяють формуванню у молодших школярів умінь і навичок здорового способу життя, увійшли до навчального курсу "Я і Україна", який реалізується через викладання наскрізного інтегрованого курсу або такими предметами як "Навколишній світ" (1-2 класи), "Природознавство" (3-4 класи), "Громадянська освіта" (3-4 класи), "Довкілля" (3-4 класи).

Формування умінь і навичок здорового способу життя в 1 класі передбачено програмою під час вивчення розділів і тем: "Про тебе самого" ("Як бути здоровим (ознайомлення з режимом дня, правилами особистої гігієни: як стежити за зубами, що корисно їсти; як користуватися носовичками); "Чепурний вигляд дівчинки і хлопчика"; "Значення чистоти і охайності"; "Рід, родина, рідня" ("Традиційна сімейна мораль українців: шанобливе ставлення до старших, піклування про старих і немічних членів сім'ї та про дітей"); "Людина серед людей" ("Як ставитися до інших, щоб тебе поважали", "Як поводитися за столом"; "Спільне вироблення правила поведінки в школі").

У 2 класі зазначена діяльність здійснюється під час вивчення таких розділів і тем: "Про тебе самого" ("Правила харчування", "Правила поведінки за столом", "Чистота – запорука здоров'я", "Як не заподіяти шкоди собі й іншим"; "Людина серед людей" ("Правила поведінки в гостях", "Традиційні погляди на поведінку дівчаток і хлопчиків"); "Природа навколо нас" ("Охорона здоров'я восени", "Турбота про здоров'я взимку", "Як дбати про здоров'я весною", "Як дбати про своє здоров'я влітку") та ін.

"Природознавство" у 3-4 класах – логічне продовження природничої складової курсу "Навколишній світ", який вивчається у 1-2 класах. На цих уроках здоров'язберігаючими вміннями й навичками учні оволодівають гад час вивчення тематичного блоку "Людина – живий організм", до змісту якого входять такі теми: "Місце людини в природі", "Органи тіла людини. Шкіра, її значення. Гігієна шкіри", "Зміцнення скелету і м'язів", "Гігієна харчування", "Догляд за зубами", "Гігієна органів чуття" та ін.

Вивчення теоретичної частини навчального матеріалу дає змогу учням розширити знання про здоровий спосіб життя та закріпити вміння й навички щодо особистої гігієни, загартування та профілактики захворювань, запобігання травматизму, безпеки життєдіяльності. У першому та другому

класах відповідно до програми ця діяльність здійснюється за темами: "Загальні відомості про здоров'я та здоровий спосіб життя", "Значення занять фізичною культурою для здоров'я школярів", "Гігієнічні правила виконання фізичних вправ", "Біологічна потреба організму в рухах", "Значення рухового режиму дня, загартування і формування правильної постави для здоров'я людини" та ін. У третьому й четвертому класах формування здоров'язберігальних умінь і навичок здійснювалося відповідно до тем, визначених програмою: "Роль загартування для здоров'я людини", "Правильне дихання під час виконання фізичних вправ", "Руховий режим учня", "Вплив фізичних навантажень на організм дитини", "Профілактика захворювань очей, горла, носа, вух засобами фізичної культури", "Як підтримувати здоровими органи травлення; гігієна харчування", "Розвиток кістково-м'язової та дихальної систем засобами фізичної культури", "Фізична культура як засіб керування емоціями".

Висновки. Знання, володіння і застосування здоров'язберігальних технологій є важливою складовою професійної компетентності сучасного педагога. Учителі в тісному взаємозв'язку з учнями, батьками, медичними працівниками, практичними психологами, соціальними педагогами та соціальними працівниками, усіма тими, хто зацікавлений у збереженні і зміцненні здоров'я дітей, спроможні створити здоров'язберігальне освітнє середовище.

У початковій школі здоров'язберігальне навчання реалізується через використання здоров'язберігальних технологій у різних формах організації уроків і їх типах уроків, найефективніші з них:

1. Предметний урок – це коли учні працюють у класі з предметами, а не їх зображенням. Такі уроки забезпечують: сприймання предметів і явищ природи різними органами чуття; підвищують інтерес учнів до роботи. Розвивають творчу ініціативу; учні вчать виділяти суттєві та несуттєві ознаки, робити висновки; мобілізується діяльність органів сприймання: дотику, нюху, слуху, зору.

2. Урок-екскурсія – це особливий вид навчальних занять, що проводиться поза школою: на луках, в саду, в лісі. Значення таких уроків: учні сприймають і відчують явища природи, які спостерігають в довкіллі; екскурсії конкретизують навчальний матеріал; розвивають пізнавальний інтерес, формують практичні вміння і навички; під час екскурсій здійснюється екологічна та природоохоронна виховна робота.

У результаті дослідження доведено, що впровадження в навчально-виховний процес здоров'язберігальних технологій сприяє значному зниженню фізичного та психологічного навантаження на учнів, систематичній релаксації нервової системи, підвищенню ефективності навчально-виховного процесу початкової школи.

Література

1. Ващенко О. Готовність вчителя до використання здоров'язберігаючих технологій у навчально-виховному процесі / О. Ващенко, С. Свириденко // Здоров'я та фізична культура. – 2006. – № 8. – С. 1-6.
2. Горашук В. И. Человек и его здоровье / В. И. Горашук. – М. : Знание, 1985. – 192 с.
3. Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід: метод. посіб. / авт.-укл.: О. Пометун, Л. Пироженко. – К. : АПН, 2002. – 136 с.
4. Карнова Е. В. Дидактические игры в начальный период обучения / Е. В. Карнова. – Ярославль : Академия развития, 1997. – 112 с.
5. Науменко Ю. В. Здоров'язберігаюча діяльність школи / Ю. В. Науменко // Педагогіка. – 2005. – № 6. – С. 37-44.

Е. Н. Ващенко

ВНЕДРЕНИЕ ЗДОРОВЬЕСБЕРЕГАЮЩИХ ТЕХНОЛОГИЙ В УЧЕБНО-ВОСПИТАТЕЛЬНОМ ПРОЦЕССЕ НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЫ

Резюме

В статье рассмотрена сущность здоровьесберегающих технологий и их внедрение в учебно-воспитательный процесс начальной школы. Указывается на то, что учебный процесс в начальных классах содержит большое количество учебного материала касательно здоровья человека, его формирования, сохранения и укрепления. В результате исследования автором доказано, что внедрение в учебно-воспитательный процесс здоровьесберегающих технологий благоприятствует значительному снижению физической и психологической нагрузки на учащихся, систематической релаксации нервной системы, повышению эффективности учебно-воспитательного процесса начальной школы.

Ключевые слова: здоровьесберегающие технологии, учебно-воспитательный процесс, начальная школа.

O.M. Vashchenko

HEALTH SAVING TECHNOLOGIES APPLICATION IN EDUCATIONAL PROCESS OF ELEMENTARY SCHOOL

Summary

The nature of health saving technologies and their application in the educational process of the primary school is described in the article. It is pointed to the fact that the educational process in the elementary grades contains a large amount of educational material concerning human health, the formation of it, maintenance and

strengthening. The author proves that the health saving technologies introduction into the educational process favors physical and psychological burden on students, systematic relaxation of the nervous system, improving the efficiency of the primary school educational process.

Key words: health saving technologies, educational process, elementary school.

УДК 372.3 (477)

Н. І. Мельник

ФАХОВА ПІДГОТОВКА КАДРІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ У США

У статті здійснено характеристику підготовки фахівців дошкільної освіти у США. Проаналізовано особливості курсів, що пропонуються до вивчення в американському університеті, особливості організації навчання.

Ключові слова: фахова підготовка кадрів дошкільної освіти, професійна підготовка вихователів, педагогічна практика.

Постановка проблеми. Вимоги сьогодення потребують від керівників дошкільних установ, методистів та вихователів творчого підходу до організації освітньої діяльності, стимулюють до внесення у діяльність передових прогресивних ідей зарубіжного дошкільного виховання та освіти, запровадження нововведень, уміло поєднаних з освітніми традиціями минулого.

Аналіз досліджень та публікацій. Концепція педагогічної освіти України актуалізує сутнісний зміст педагогічної освіти, її діяльнісний характер, скерований передусім на оволодіння фахівцем практичними вміннями й навичками організації навчально-виховного процесу [2]. Як свідчать дослідження Н. Абашкіної, Г. Воронки, О. Глузмана, Т. Десятова, А. Каплуна, Т. Кошманової, А. Парінова, Л. Пуховської така ж тенденція спостерігається і у Сполучених Штатах. О. Кононко визначає основними із напрямів професійної діяльності вихователя у дошкільному навчальному закладі такі: психологічний, педагогічний, організаційний, методичний, дидактичний, управління та контролю, підготовки та підвищення кваліфікації педагогічних кадрів [1].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Питання реформування системи професійної освіти вихователів і перехід на міжнародні стандарти підготовки фахівців набуває особливої актуальності в контексті інтеграції України у міжнародний освітній простір. Зокрема, сучасна вітчизняна система вищої освіти часто звертається до досвіду розвинених країн світу у підготовці кадрів. Не оминула такого явища й вітчизняна фахова підготовка вихователів. У цьому аспекті особливий інтерес становить досвід американських колег з організації педагогічної освіти у найкращих національних закладах підготовки студентів-майбутніх вихователів, основні пріоритети якої скеровані на поєднання особистісного та діяльнісного підходів, що є характерним і для сучасної підготовки вихователів в Україні.

Мета статті полягає у визначенні особливостей фахової підготовки вихователів у американському педагогічному університеті.

Постановка завдання. Завдання дослідження полягає у здійсненні характеристики підготовки кадрів дошкільної освіти у США, а також в аналізі особливостей організації навчання в американському університеті.

Виклад основного матеріалу. У США фахівці з дошкільного виховання отримують загальну дворічну академічну підготовку, потім протягом двох-чотирьох років опановують дисципліни, що стосуються психічного і фізичного розвитку дитини. Випускники одержують ліцензійний сертифікат, високий бал якого дає змогу продовжити навчання ще протягом двох років у аспірантурі й здобути вчений ступінь магістра. Цілком реальне переведення найближчим часом підготовки вихователів дошкільних закладів на університетську базу [4]. Сьогодні у зв'язку із процесами інтеграції, технізації та інформатизації суспільства в дошкільній педагогіці США ведуться дискусії щодо професії вихователя. Американські науковці наголошують на тому, що лише компетентні вихователі здатні забезпечити якісну освіту дітей, тому підготовка педагогічних кадрів належить до пріоритетних напрямів вищої освіти [3, с. 102].

Яскравим прикладом якісної підготовки вихователів є навчання студентів в американському університеті Монтклеа. На прикладі цього університету проаналізуємо особливості фахової підготовки вихователів у США. Факультет дошкільної та початкової освіти університету Монтклеа здійснює підготовку вихователів дошкільних закладів та вчителів початкової школи, які можуть отримати ступінь бакалавра та магістра дошкільної освіти.

Бакалаврів дошкільної освіти готують за двома напрямками: "Консультант з проблем сім'ї та дитини" (Family and Child Studies), "Учитель" (Teacher Certification).

Студенти, які навчаються за першим напрямом можуть отримати такі спеціальності: спеціаліст з